

VZDĚLÁVÁNÍ NA DÁLKU

Metodika k přípravě manuálu pro distanční vzdělávání dětí v lesních MŠ a klubech

ŘÍJEN 2020

Asociace lesních MŠ, z.s.

ÚVODNÍK

Pro předškolní věk jsou osobní kontakt a zkušenosti všemi smysly nenahraditelné. Situační učení a volná hra jsou základní formou vzdělávání v lesních klubech a mateřských školách. Pomocí médií jako je telefon a obrazovka počítače lze předat jen část zkušenosti v procesu učení. Vzdělávání na dálku je proto velkou výzvou, kterou však lze společnými silami dobře projít. Pro zajištění kvalitního výchovně vzdělávacího procesu v době, kdy není možné vzdělávat se společně venku, uděláme nejvíce tím, že připravíme kvalitní podklady pro rodiče, budeme s nimi pravidelně řešit jejich otázky a zkušenosti a podpoříme je v udržení častého kontaktu dětí s přírodou. Podporu potřebuje také tým školky. Zpracování manuálu pro učení na dálku by proto mělo být ulehčení všem, kdo se do této situace dostanou, a pomocné vodítko ke zpřehlednění potřebných kroků.

Přejeme vám hodně zdraví, podpory a dobré spolupráce ve vaší komunitě.

Za Asociaci lesních MŠ
Tereza Valkounová a tým Skupiny pro kvalitu

Z ČEHO VYCHÁZÍME?

Dle novely školského zákona platí povinnost zajistit povinné předškolní vzdělávání i v čase nařízeného uzavření školy nebo karantény a to na dálku. Ve snaze ujasnit si prakticky tuto povinnost v prostředí lesních MŠ přinášíme doporučení, která mohou být východiskem pro přípravu (povinného) materiálu pro vzdělávání na dálku jednotlivých lesních MŠ a inspirací pro lesní kluby.

Vycházíme z doporučení MŠMT [Principy a zásady úspěšného vzdělávání na dálku](#), [Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem](#) a [Doporučené postupy pro školy v období vzdělávání na dálku](#) a [Tematické zprávy ČŠI](#).

Záměrně nedoporučujeme online vzdělávání na dálku, nepodporujeme statické sezení dětí u obrazovek, viz [doporučení WHO](#). Předškolní dítě intenzivními vizuálními podněty vyčerpává vpozornost, vizuální dvourozměrné podněty nemohou nahradit přímou zkušenost potřebnou k učení, sedavý způsob života se ukazuje jako riziko pro zdravý tělesný vývoj a riziko obezity, které ve vyspělých zemích výrazně stoupá.

Z jarního průzkumu mezi členy ALMŠ vyplynulo, že nejdůležitější pro přežití a dobré zvládnutí změn je komunita rodičů. Při přípravě manuálů ke vzdělávání na dálku proto doporučujeme průběžně mluvit s rodiči, co by potřebovali a jakou formou můžete zůstat v kontaktu.

ROLE RODIČŮ

“Zásadní v tomto období bylo zachovat příjemné rodinné prostředí pro výchovu a vzdělávání, ve kterém mají děti pocit jistoty a bezpečí. Velký význam pro děti předškolního věku pak měla rovněž podpora jejich spontaneity a tvořivosti. Rodiče mohli využívat běžné činnosti, které doma vykonávají a při nichž se dítě naučí mnoho dovedností potřebných pro praktický život a samostatnost (např. při vaření, stolování, uklízení, skládání prádla apod.). Zároveň mohli denní program cíleně obohatit o další činnosti, jako jsou např. čtení, povídání, pohybové aktivity, tvoření, výtvarné aktivity, hry s obrázky, číslky nebo písmeny apod.

Primárním úkolem mateřských škol v této době tedy bylo nabízet inspirace k různorodým rozvojovým aktivitám, a podpořit tak rodiče v zajištění vhodných podnětů pro vzdělávání dětí v domácím prostředí. Poskytovaná inspirace měla zásadní význam zejména pro rodiny, které ji z různých důvodů hledaly, a nedařilo se jim vytvářet dostatek pestrých podnětů pro rozvoj dítěte.”

[ČŠI: Tematická zpráva - vzdělávání v mateřských školách v období nouzového stavu, 14.5.2020]

Nevyhňeme se zapojení rodičů do vzdělávání a získávání podkladů od nich pro zpětnou vazbu. Nabízíme jim náměty, jak rozvíjet kompetence dětí s věcmi, které najdou doma či venku a při činnostech, které přirozeně probíhají doma a venku. Pomáháme jim porozumět, jaké dovednosti a kompetence dítě rozvíjí při běžných činnostech doma i venku, abychom jim zvědomili princip situačního učení (viz příložený pozorovací arch). Podporujeme je ve zvládnutí toho, co je v jejich možnostech. Pomáháme oddělit, co mají dělat primárně (co je nezbytné) a co je navíc.

Pro rodiče, kteří mají doma školáky (OČR) podpoříme možnost, že dopoledne se učí školáci (online), odpoledne se jde ven a předškolní dítě “plní povinnost” MŠ docházky.

Problémem či rizikem je nespolupracující nebo nepřítomný rodič (např. dítě je u příbuzných). Toto riziko řešíme individuálně a hledáme cesty, jak se vzájemně neztratit. Alespoň jednou za 14 dní zajistíme možnost online setkání se všemi rodiči pro vzájemnou podporu a plánování, rodiče by měli mít ideálně 1x týdně možnost individuálně konzultovat s pedagogem, jak se s jim dětmi daří.

ROLE PEDAGOGŮ

“Není potřeba stanovovat hodinový rozsah ani časové vymezení distanční výuky. Vzdělání probíhá v souladu s RVP PV a ŠVP dané školy, avšak ne nutně v plné míře. Z hlediska obsahu vzdělávání mohou být východiskem pro přípravu nabídky rozvojových aktivit pro děti, resp. rodiče, vlastní zdroje pedagogů, které využívají i pro vzdělávání v běžném režimu”

[MŠMT: Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem, 23. 9. 2020]

Vycházíme ze ŠVP - netvoříme nový jiný program. V lesních MŠ je třeba zpracovat samostatný dokument pro vzdělávání na dálku. Tvoříme např. měsíční plány se sezónními aktivitami + celoročně stejnými možnostmi. Držíme se vzdělávacích cílů RVP PV a ŠVP, možností místa, našeho pedagogického přístupu.

Tvoříme nabídku jednak pro děti v karanténě (se žádným či omezeným přístupem k přírodě - např. na domácí zahradě) a dále nabídku pro případ uzavření školky (děti mají možnost chodit ven s rodiči). Řízená činnost by neměla být delší než 20-30min abychom nepřetěžovali pozornost dětí. Volíme střídání řízené a volné činnosti. Den by měl mít rytmus nádechu a výdechu a činnosti by se měly přirozeně střídát. Nezapomínáme na individualizované plány pro jednotlivé děti na rozvoj oblastí, které jsou pro dané dítě výzvou, např. cvičení koordinaci ruky a oka pro dítě se skříženou lateralitou, cvičení na sluchovou a zrakovou paměť.

TIPY NA DOMA

Minimalizujeme pracovní listy - doporučujeme co nejvíce reálných předmětů v ruce (např. třídění, tkaní) a smysluplných činností.

a) činnosti, které bychom jinak dělali ve školce s dětmi

Připravujeme potřebné materiály či balíčky s aktivitami (např. třídění, skládání, šití, hry) a *k tomu vysvětlení, k čemu činnost slouží.*

PŘÍKLADY:

TŘÍDĚNÍ - děti dostanou domů smíchaný hrách a fazole v pytlíku. K tomu párátko. Po roztřídění si nechají hrách nabobtnat a s párátky vytváří obrazce - může se připojit i starší sourozenec školák. Z fazolí se může připravit polévka. Třídít se dá i lego, jiné stavebnice, pastelky, typy hraček a pod. Dítě si tak i může uklidit.

VYŠÍVÁNÍ - děti dostanou domů kousek látky na vyšívání - Kanava (cca 20-30 cm) - bavlnky, tupou velkou jehlu a knoflíky. Děti si tužkou předkreslí co chtějí vyšít a pak vyšívají různými styly stehů (co rodiče zvládnou ukázat či učitel může poslat videonávod co najde na netu nebo natočí sám. Knoflíky slouží k přišívání jako kola aut či středy květin. Výšivka se dá kolorovat akvarelovými barvami. Nakonec si z větviček či špejlí svážou rámeček a zadním stehem si obrázek do rámečku přišijí. Toto mohou dělat i školáci.

PUZZLE ČI MANDALY - z přírodnin se dají skládat obrázky (třeba na tácku). Mohou být jen na chvíli nebo na více dní, dají se doplňovat dalšími nalezenými poklady z lesa.

TKANÍ - děti dostanou domů tkalcovský stávek s vlnami. Tento projekt je určen pro předškoláky a slouží jako přechodový rituál - děti si tkají látku na poutnickou mošnu, ale zároveň cvičení jemné motoriky (tká se bez jehly, pouze prsty), koordinace ruky a oka, trpělivosti, práce s chybou, estetického vnímání. V neposlední řadě rozvíjí tato práce posít kontinuity a spojení s životem školky, protože mošnu si vyrábějí už generace dětí chystajících se na odchod do světa (do školy).

- přípravná cvičení pro TKANÍ - děti dostanou nastříhané papíry pa připravenou papírovou osnovu, na tom "tkají" a osvojují si základní pravidla pro postup pozdějšího tkaní (nahoru - dolu)

- přípravná cvičení pro TKANÍ - děti dostanou dřevěné kolečko s natlušeným LICHÝM počtem hřebíčků a osnovu napnutou do hvězdice. Tkají pak spirálovitě od středu k okraji. Vzniklou tkaninu pak mohou zaplstit.

MOKRÉ PLSTĚNÍ - nachystáme balíčky s vlnou, korálky a návodem na výrobu plstěného hada. Tvořivá činnost se vztahovala tématicky ke sv. Jiří, kdy *vylézají hadi a štíři*. Lze plstit kuličky a navléknout je spolu s korálky, šípky a žaludy a zavěsit do okna. Podobně lze sdílet návody na tvorbu sezónních dekorací spojených s oslavou svátků, které slavíme ve školce

HÁČKOVÁNÍ NA PRSTECH - tkaní provázků na prstech, je jednoduché a děti to baví. Učitel může poslat natočený návod nebo najít na netu

b) udržení kontaktu s rytmem školky

Děti s rodiči říkají přání a průpovědi ve stejný čas, kdy se říkají i ve školce (např. k obědu, k pohádce apod.).

PŘÍKLAD:

Některé rodiny přijaly do svého života nejen průpovědi před jídly, ale také RYTMUS dne, jako podpurný a léčivý prostředek.

POLEDNÍ PŘÁNÍ - rodičům jsme navrhli říkat si společně ve stejný čas přání k obědu i když jsme každý někde jinde.
„Sílou Země obilí vyrostlo, světlem Slunce uzrálo, Slunce a Země díky Vám, že v jídle svém vás přijímám.“

c) pozorování z okna

Společně pozorujeme a popisujeme, co se děje venku za oknem, např. u krmítka či pítka pro ptáky na okně, jak se proměňuje strom v čase, jaké barvy vidíme apod.

PŘÍKLAD:

POZOROVÁNÍ VÝHLEDU Z OKNA - děti si na 10 min. sednou k oknu a pozorují co vidí. Mohou to nakreslit, mohou počítat co vidí (kolik stromů, ptáčků, aut, pouličních lamp, veverek, dětí na hřišti, domů, oken, psů, dospěláků atd.) K pozorování se může připojit i školák (školačka to měla jako úkol na výtvarku). Dá se opakovat a sledovat, jak se svět venku mění.

d) doporučování literatury pro děti (lze naskenovat a poslat rodičům)

Doporučujeme knihy k prohlížení i čtení s rodiči.

PŘÍKLAD:

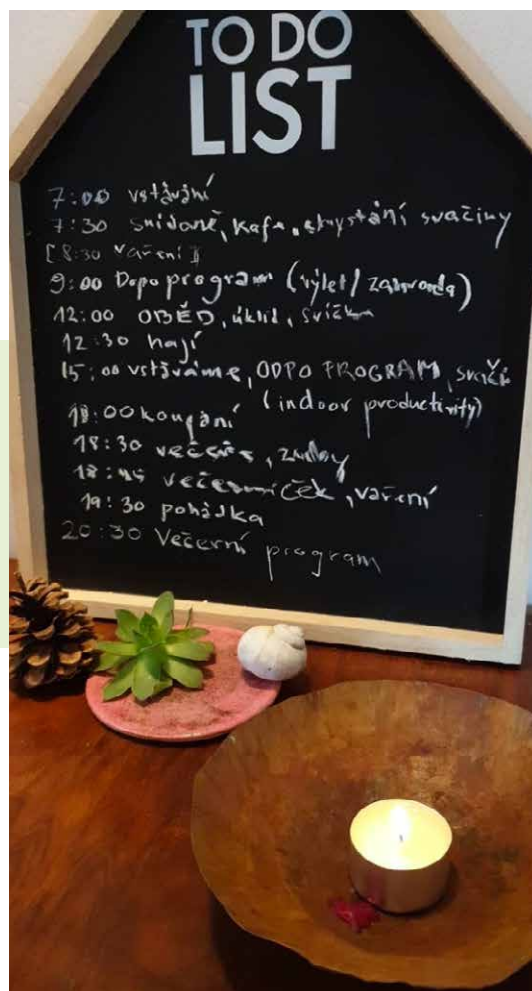
SKŘÍTEK ROZEKVÍTEK - Hana Primusová. Skřítek děti provází celým rokem v přírodě. Na každý měsíc je jedna kapitola, krásně ilustrováno.

KDYBY DĚTI BYLY STROMY - Kamila Bolfová, Jan Kršňák. Kniha provází světem přírody, vede ke vcítění do sebe a vnímání pocitů. Každá kapitola je doplněna o aktivity s dětmi, kterými lze na přečtený příběh navázat.

e) nahrát či doporučit audio pohádku / mluvené slovo

PŘÍKLAD:

Hvězdy v lese - učitelky namlouvaly každou neděli klasickou pohádku (Zlatovláska, Dlouhý široký a bystrozraký...) a umístili na [YOUTUBE](#) kanál. Rodiče s dětmi poslouchali, často pak děti malovaly výjevy z pohádky. Rodiče posílali fotky výtvorů.

f) děti si posílají dopisy

Rodič napíše, co dítě říká, dítě ilustruje.

PŘÍKLAD:

“PSANÍ” DOPISŮ - rodiče si se vzájemným souhlasem nasdílí poštovní adresy. Děti malují obrázek kamarádovi a rodič dopíše komentáře. Společně nalepí známku, rodič napíše adresu. Procházka ke schránce nejen zpestří den, ale zprostředkuje dítěti poznání tohoto skoro již zapomenutého komunikačního prostředku. PS. nezapomeňte rodičům připomenout dostatek známek.

g) práce s kartami ctností ([Výchova ke ctnostem](#))

Pokud je využíváte ve školce, mohou být dobrým podnětem i pro komunikaci v rodině.

h) zapojení dítěte do péče o domácnost dle možností a věku dítěte

Děti nelze činnostmi zahltit, určíme si, co se má stát úlohou dítěte a k tomu jej zveme pravidelně, když se činnost odehrává.

PŘÍKLAD:

PŘÍPRAVA JÍDLA A STOLOVÁNÍ - prostírání stolu před jídlem (kam co patří), pomoc s přípravou jídla (krájení, strouhání, loupání, míchání).

POMOC S ÚKLIDEM - zametání, vysávání, utírání prachu, vynášení odpadu, úklid hraček, úklid skříněk v kuchyni, botníku apod.

POMOC S PÉČÍ O POTŘEBNÉ - zalévání květin, péče o domácího mazlíčka, příprava svačiny pro učící se sourozence apod.
Skládání ponožek, vyndávání prádla z pračky, skládání suchého prádla.

Inspirace na činnosti uspořádané podle věku dítěte najdete např. v doporučeních Montessori pedagogiky (např. [přehled ke stažení](#) v angličtině).

Doporučujeme každodenní procházku ven, připomínáme význam chůze a pohybu v nerovném terénu (křížové pohyby - propojování hemisfér, okysličení mozku, regenerace pozornosti, logopedická prevence).

Mnoho zajímavých tipů najdete na webech [vzdělávacího centra Tereza](#), [www.jdeteven.cz](#), <https://ucimesevenku.cz/skola-doma/> a <https://svobodnahra.cz/>. Doporučujeme také publikace Věnečků, kde jsou tipy na každé roční období <https://www.duhovymotyl.cz/venecek-1-sbornik-nametu-a-napadu-4-kusy/>

TIPY NA VEN

i) inspirujeme k aktivitě s materiály, které venku najdeme

PŘÍKLAD:

HÁZENÍ - házení šiškami - zespodu, zeshora, z boku - uvolňovací cviky pro rameno, loket a zápěstí

j) volná hra - čas pro samostatnou činnost dítěte dle jeho volby

Děti k volné hře potřebují zejména čas a pestrý prostor s dostupnými materiály (tzv. loose parts). Doporučená doba venku je alespoň 60 min. na místě. I samotná cesta na místo je prostorem pro volnou hru, zastávky u zajímavých objevů, počítejme tedy i s tímto časem jako s cenným zdrojem zkušeností. Pokud je vám dostupné místo, kam chodívá dítě se školkou, lze navštěvovat tato oblíbená místa, děti zastavují na obvyklých zastávkách, udržují tak zkušenost ze školky.

k) týdenní hry v terénu - průvodci připraví, rodiče si ji mohou kdykoli projít

PŘÍKLAD:

ŠIPKOVANÁ - připraví učitelé pro děti. Do hry se dají zakomponovat různé úkoly. Mohou to ale připravovat starší sourozenci mladším. Nebo se domluví dva kamarádi ze školky a jeden připraví šipkovanou pro druhého a naopak. Podpora vztahů na dálku.

l) logopedická cvičení - říkanky a písničky s pohybem

PŘÍKLAD:

ŘÍKANKY DO CHŮZE - s dětmi si v lese občas chodíme do rytmu říkanky, šlapeme na slabiky či slova, kříží se nohy a ruce, je to forma rytmizace. Složitější varianta je chůze a tleskání do rytmu.

m) pozorování přírody, práce s určovacími klíči

Jakýkoli atlas vyžaduje dopomoc, erudici a zájem dospělého. Ne každý dospělý je nadšencem určování. Ale každý se umíme dívat, čichat, hmatat. Takže pojďme za dětmi do jejich světa - raději jen pozorovat, všemi smysly. Kolik má listů, kolik má okvětních plátků? Vymyslete rostlině vlastní jméno podle toho, jak vypadá, voní/smrdí... Založte si vlastní atlas/herbář a hrajte si že teprve objevujete novou planetu a popisujete její květeny a zvířena. Hrajte si. Dětský svět není svět znalostí (aplikací, atlasů), nýbrž svět fantazie a zamilování se do života.

n) sběr přírodnin

Přírodniny děti sbírají jako vzácné poklady a často jich mají plné kapsy (pozor na živočichy, vedeme děti k jejich ponechání na místě, kde jsou doma). Přírodniny můžeme použít k třídění, předmatematickým úkolům a na tvoření.

PŘÍKLAD:

SBĚR KAŠTANŮ - kaštiny nasbíráme při procházce, školák i předškolák je může využít na matematiku. Dále si je může nebožezem proděravět a pak navlékat na drátek. Dá se to prokládat třeba korálky a vznikne krásný řetěz na výzdobu. Kaštiny se dají využít na dámu, k tomu potřebujeme ještě jinou přírodninu, třeba žaludy. V lese si uděláme z klacků (nebo namalujeme do hlíny) šachovnici a kaštiny a žaludy jsou hrací kameny. Dají se tak hrát i piškvorky nebo sudoku.

KRESLENÍ A MALOVÁNÍ V LESE - kreslíme klackem do hlíny a malujeme tak, že obrysy vybarvujeme pokládáním přírodnin (list, šišek kamenů atd.) do nakreslených obrysů. Obrysy se dají vytvářet i klacíky.

o) sportovní aktivity v lese či na zahradě

Pokud máme možnost navštěvovat pestrý les se spadanými stromy, výmoly a nerovnostmi, máme jednu velkou překážkovou dráhu šitou na míru každému dítěti (každé dítě si najde svoji cestu svým tempem). Pokud jsme odkázáni na zahradu, můžeme dětem nabídnout příležitost k různorodým pohybům pomocí přírodnin.

PŘÍKLAD:

PŘEKÁŽKOVÁ DRÁHA - z toho co na zahradě či v lese najdeme uděláme dětem překážkovou dráhu - skákání přes kmen, z pařezu na pařez, podlézání křovin, lezení na strom.

p) péče o zahradu a les

Zapojíme děti do péče o zahradu (HRABÁNÍ LISTÍ, PÉČE O ZÁHONY, SBĚR PLODIN), při vycházce ven můžeme přispět i péčí o les.

PŘÍKLAD:

ÚKLID LESA - sbíráme s dětmi co do lesa nepatří (dbáme na bezpečí, děti mohou jen ukazovat, nebo mají na to určené pracovní rukavice, dospělý sbírá rukavicemi do pytle, společně třídíme, co lze).

KRMENÍ LESNÍ ZVĚŘE - např. v místě, kde je krmelec, zjistíme, co zvíř skutečně potřebuje a může jíst a symbolicky přispějeme zvířátkům. V hustěji osídlených oblastech bývají problémy s překrměním nebo nevhodným krměním zvíř, proto je vhodné kontaktovat lesníka či myslivce a konzultovat, co můžeme zvířátkům přinést. Na podzim sbíráme plody lesa (semena buků, žaludy, kaštiny, zavřené šišky), které lze v zimě využít k příkrmování.

Rodiny se střídají v péči o zahradu, ve sdíleném dokumentu si rodiče píší, co kde kdo udělal, kde je možné navázat. Pokud je nutné dodržovat sociální distanc, oddělíme návštěvy časově.

VYBÍRÁME FORMU EVALUACE

Rodičům dodáme a vysvětlíme podklad k pozorování dítěte - např. šablonu, kde rodič odškrtnává, co dítě dělalo a jak. Zaměřujeme se na klíčové oblasti, které jsou potřeba rozvíjet - motorická oblast (jemná a hrubá), rozvoj řeči, sluchová a zraková analýza atd. Rodičům pomáhá, když zadání, které dostanou např. emailem ještě mohou slyšet "naživo" a stejně "naživo" pak dostává rodič zpětnou vazbu. Zdůrazňujeme, že jde o pomocný nástroj, nikoli seznam, který dítě/rodič musí povinně plnit.

Formy evaluace

- a) fotky od rodičů a zaznamenaný komentář či rozhovor, co s dětmi dělali, lze např. vytvořit každému dítěti sdílenou složku (google disc), kam rodič nahrává fotky, dokumenty, a kam pedagog vkládá podklady.
- b) hotové výtvary předá rodič školce / vyfotí
- c) od rodičů zapsané činnosti s dětmi v domácnosti a venku (šablona k zapsání, odškrtnávání - dostupná i pro rodiny, které nejsou online)
- d) online či telefonické konzultace s rodiči individuálně (optimálně jedenkrát týdně - časy může stanovit školka, rodiče se zapisují - např. přes Doodle), výsupy zaznamenáváme do našich evaluačních nástrojů

DĚTI SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI

Máte-li ve třídě děti s PPLP nebo IVP, nebo děti, u nichž jen pozorujete zvýšenou míru podpory v určité oblasti (aniž by měly stanovená podpůrná opatření), věnujte jejich rodinám zvýšenou pozornost a podporu. Může se jednat např. o děti, které jsou v péči logopeda/dky, ale kvůli karanténě musely terapii přerušit, děti s větší potřebou pohybu, děti emočně labilní, děti z rozvedených rodin nebo ve střídavé péči (zde se může stát, že uvíznou u jednoho z rodičů, který je z obav z nákazy nepustí k druhému rodiči).

PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

Je potřeba si uvědomit, že tíživá situace, která dopadá na rodiče, může vyvolat eskalaci sociálně patologických jevů - počínaje zvýšenou konzumací alkoholu, konče třeba domácím násilím. Pro pedagogické pracovníky stále platí [povinnost oznámit](#) orgánům sociálně-právní ochrany dětí i podezření, že dítě, se kterým pracují či přicházejí do styku, je dítě ohrožené. **Oznámení je možné provést anonymně.**

AŽ SE DĚTI VRÁTÍ

Návrat k běžnému režimu vyhlížíme s velkou nadějí, děti se těší na kamarády, všichni se radujeme z přírody, která je stále ve svém rytmu a klidu. Nelze očekávat, že rychle začneme dohánět to, co jsme kvůli odloučení nestihli. Doporučujeme vám proto [materiál](#) České společnosti pro inkluzivní vzdělávání, kde naleznete praktické tipy i rizika, na které je dobré se připravit.

PODĚKOVÁNÍ

Děkujeme Martině Březinové, Johaně Passerin a Šárce Nekudové za zkušenosti a příklady z praxe lesních školek Lesmír, Hvězdy v lese a Sýkorka.

